

Arbeidsmarkt en diversiteit... ...over de vreemde eend in de bijt

De werkgelegenheid van moeilijk af te bakenen doelgroepen:
migranten

Hans Verhoeven, dep. Sociologie K.U.Leuven
Albert Martens, dep. Sociologie K.U.Leuven

1. Inleiding

Hoewel iedereen overtuigd is van de *zwakkere positie* van allochtonen op de Belgische arbeidsmarkt valt het op dat accuraat cijfermateriaal hieromtrent tot voor kort zeer schaars was.

De resultaten van enkele onderzoeken toonden wel aan dat allochtonen minder kansen hebben op de arbeidsmarkt, maar de totale grootte van de problematiek werd steeds slechts fragmentarisch in kaart gebracht. Deze onderzoeken hadden immers ofwel betrekking op lokale fenomenen, ofwel op specifieke deelsectoren en -zaken zoals bedrijfssluitingen.

Doordat de laatste jaren de ganse allochtonenproblematiek meer en meer onder de aandacht kwam van de samenleving, onder meer door de groeiende invloed van extreem rechts, groeide de vraag naar accuraat cijfermateriaal op grotere schaal.

Het grote probleem, niet alleen voor wetenschappers, daarbij is de *statistische afbakening* van de doelgroep. Het is onbetwistbaar zo dat het tot voor kort in bijna alle onderzoeken gebruikte criterium *nationaliteit* niet langer voldoet aan de sociale realiteit. Door het groot aantal naturalisaties en verkrijgingen van de Belgische nationaliteit enerzijds (300.000 de laatste 20 jaar), mogelijk door versoepelingen en wetswijzigingen allerhande, en anderzijds door sociale fenomenen als gemengde huwelijken, is het onmogelijk geworden om de groep allochtonen te beperken tot hen die niet beschikken over de Belgische nationaliteit.

Het grote probleem hierbij is het feit dat in bijna alle databanken *nationaliteit* de enige beschikbare variabele voor afbakening van de doelgroep is. Een registratiesysteem op basis van herkomst bestaat immers in België (of Vlaanderen) niet. Uiteraard maakt dit gegeven het voor wetenschappers uitermate moeilijk om in te gaan op de vraag van beleidsmensen naar accurate en betrouwbare cijfers over allochtonen.

Globaal genomen kunnen we stellen dat de zwakkere positie van allochtonen op de arbeidsmarkt zich kenmerkt door twee grote problemen. Enerzijds is er een probleem van hoge werkloosheid (instroom), anderzijds een probleem van concentratie en afwezigheid in bepaalde (hogere) segmenten van de arbeidsmarkt.

Het probleem van *instroom* wordt sinds kort in kaart gebracht nu de VDAB studiedienst sinds einde 1997 regelmatig werkloosheidscijfers naar etnie publiceert. Door gebruik te maken van een softwareprogramma dat gebaseerd is op naamherkenning is de VDAB erin geslaagd om de groep vreemdelingen (niet-Belgen) uit te breiden tot de groep allochtonen, althans voor hen die van Turkse of Maghrebijnse origine zijn. Dit zijn de grootse groep van allochtonen in Vlaanderen die niet uit de EU komen en die door het cumulatief proces van allerhande

processen het het moeilijkst hebben om een job te vinden op de Vlaamse arbeidsmarkt.

Het onderzoek dat wij vandaag voorstellen schetst voor het eerst een kwantitatief coherent beeld van het tweede probleem dat zich voor allochtonen op de arbeidsmarkt stelt, nl. de situatie van hen die de drempel van de instroom hebben kunnen nemen en wel een job uitoefenen als loontrekkende.

2. Onderzoekshypotheses en werkwijze

De *hoofdvragen* die wij ons als onderzoekers stellen zijn de volgende: in welke mate bestaan er verschillen tussen de positie van loontrekkende allochtonen en autochtonen enerzijds, en in welke mate vinden we verschillen binnen de groep van allochtonen anderzijds.

Om een antwoord op deze hoofdvragen te kunnen geven werden door tussenkomst van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid individuele gegevens verzameld en gekoppeld van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA) en het Rijksregister op 30 juni 1997.

Voor de aanwezigheid van de gegevens uit het Rijksregister maakt het onderzoek interessant en uniek. Door de historiek van nationaliteit van de betrokkenen na te gaan, stelde dit ons immers in staat om niet enkel de niet-Belgen in het onderzoek op te nemen, maar ook de genaturaliseerden.

Er werd geopteerd om het onderzoek te beperken tot de arrondissementen Gent, Antwerpen, Hasselt en Brussel. Deze regio's werden gekozen omwille van de concentratie van allochtonen en omdat het bovendien de belangrijkste lokale arbeidsmarkten voor Vlaanderen zijn. De drie Vlaamse regio's bespreken we hieronder gezamenlijk als 'Vlaanderen'.

Al deze mensen werden ingedeeld in acht nationaliteitsgroepen: autochtone Belgen, allochtone Belgen, mensen uit de Buurlanden, Italianen, Overige Zuid-Europeanen, Turken, Marokkanen en Overige.

In totaal werden gegevens van bijna 130.000 loontrekkenden verzameld: ruim 110.000 allochtonen en een steekproef van 15.000 autochtonen.

De hoofdvragen werden afgeleid uit de achterliggende onderzoekshypothese van de *ethnostratificatie van de arbeidsmarkt*. Deze theorie is gebaseerd op de idee van de duale arbeidsmarkt die in de jaren '60 is ontstaan in Amerika.

Volgens deze theorie bestaat de arbeidsmarkt uit een *primaire* en een *secundaire* segment die zich op een aantal belangrijke kenmerken hiërarchisch ten opzichte van elkaar verhouden: werkzekerheid, beloning, fysische omstandigheden, statuut, doorstroming, carrièremogelijkheden, bijscholingsmogelijkheden, waarbij werknemers uit het primaire segment gekenmerkt worden door een gunstigere score op al deze kenmerken. Essentieel hierbij is wel dat de mobiliteit tussen de segmenten volgens deze theorie slechts zeer beperkt of zo goed als onbestaande is.

De theorie van de *ethnostratificatie* stelt dat allochtonen meer kans hebben om terecht te komen in sectoren en functies die behoren tot het secundaire segment van de duale arbeidsmarkt.

3. Onderzoeksresultaten en nieuwe onderzoeksvragen

3.1 De etnostratificatiehypothese wordt bevestigd

Na een grondige studie van de verzamelde data kunnen we concluderen dat we zeer sterke aanwijzingen hebben die de etnostratificatiehypothese ondersteunen. Bij de onderzochte loontrekkenden kunnen we zowel in de Vlaamse regio's als in Brussel als het ware drie hiërarchische strata identificeren:

Stratum 1 : autochtonen en mensen uit de buurlanden
Stratum 2 : allochtone Belgen , Zuid-Europeanen en de mensen uit de restcategorie
Stratum 3 : Turken en Marokkanen

Overzicht van de verschillende geïdentificeerde strata op de loontrekkende arbeidsmarkt.

Deze algemene conclusie werd gebaseerd op vijf vaststellingen die we hieronder afzonderlijk behandelen.

Oververtegenwoordiging van allochtonen in bepaalde sectoren

De mate van spreiding van (bepaalde groepen van) allochtonen hebben we trachten te meten aan de hand van een eigen systeem van concentratie-indexen.

Deze index is de verhouding van het percentage dat van een (deel)populatie van een) nationaliteitsgroep in een bepaalde (hoofd)sector wordt tewerkgesteld en het percentage dat in deze (hoofd)sector tewerk wordt gesteld op de globale arbeidsmarkt. Een index groter dan 1 wijst dus op een oververtegenwoordiging van de betrokken nationaliteitsgroep in die sector, een index kleiner dan 1 op een onderverteenwoordiging.

Een fictief voorbeeld maakt voorgaande duidelijker: stel dat op de globale arbeidsmarkt 5 % van de mannen in de bouwsector werkt en dat dit bij de Italiaanse mannen 10% zou zijn. Dan bekomen we een index van 2 (10/5), een oververtegenwoordiging dus van de Italiaanse mannen in de bouwsector.

In deze beperkte samenvatting geven we een overzicht van de sectoren met per nationaliteitsgroep de grootste concentratie-indexen.

Voor Vlaanderen merken we een aantal sectoren op die vaak voorkomen en waar dus de *sterkste concentratie* allochtonen wordt aangetroffen: Land- en tuinbouw, Horeca, Industriële reiniging, Interim-arbeid, Straatreiniging en afvalverzameling.

Daarnaast merken we ook een aantal sectoren met concentraties van *specifieke* categorieën van allochtonen: Marokkanen in de metallurgie, Turken in de textielindustrie, mensen uit de Buurlanden in de Informaticasector, Italianen in de metaalsector.

Algemeen kunnen we stellen dat het in Vlaanderen voornamelijk de primaire sector, de secundaire sectoren en specifieke tertiaire

sectoren zoals de horeca en de interim-arbeid zijn waar de concentratie van allochtonen het sterkst is. De mate van concentratie is het grootst bij de Turken en de Marokkanen en het laagst bij autochtonen en mensen uit de Buurlanden.

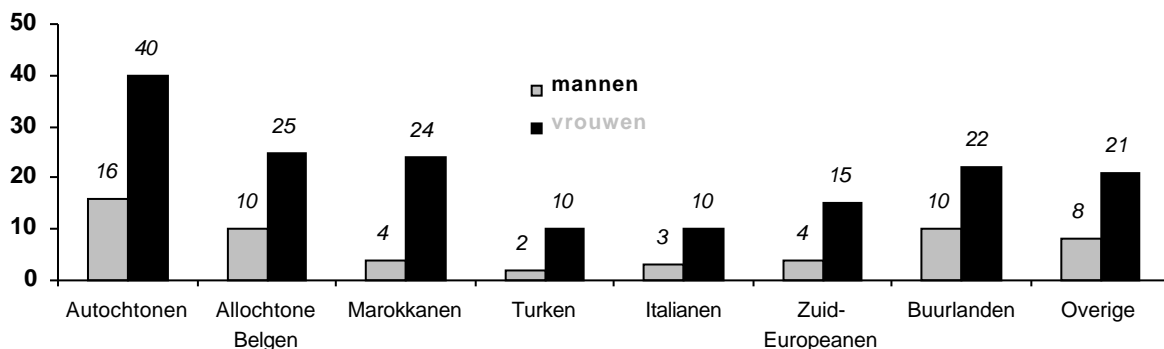
In Brussel treffen we een iets andere situatie aan doordat de Brusselse arbeidsmarkt slechts in zeer beperkte mate werk verschaft in de primaire en secundaire sector en voornamelijk een dienstensector is.

Toch treffen we hier dezelfde tendensen aan: een aantal sectoren die terug komen bij verschillende nationaliteitsgroepen zoals de Horeca en Land- en tuinbouw. Verder is het opvallend hoe gelijklopend de concentratie in specifieke sectoren is per stratum: de Turken en Marokkanen in de Textielindustrie en de Straatreiniging, de Italianen, de Zuid-Europeanen en de allochtone Belgen in het garagewezen bij de mannelijke loontrekkenden.

Ondervertegenwoordiging van allochtonen in bepaalde sectoren

Ter compensatie van de oververtegenwoordiging van allochtonen in bepaalde sectoren, moeten er uiteraard op de arbeidsmarkt ook sectoren zijn waar in vergelijking met de autochtone loontrekkenden relatief gezien heel wat minder allochtonen in terecht komen.

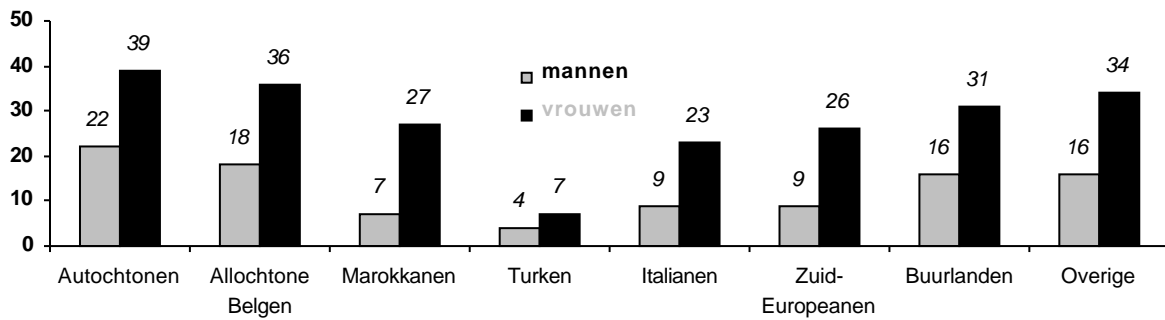
Heel wat van deze sectoren behoren tot de quataire overheidssector. Als we per nationaliteitsgroep het aandeel van alle quataire sectoren (onderwijs, gezondheidszorg, openbaar bestuur,...) bekijken wordt dit duidelijk.

Grafiek 1: Overzicht van het aandeel van de quataire sector in de totale tewerkstelling naar nationaliteitsgroep en geslacht in "Vlaanderen"

Daar waar in Vlaanderen bij de autochtonen 16% van de mannen en 40% van de vrouwen in deze sectoren wordt tewerkgesteld, ligt dit bij alle nationaliteitsgroepen heel wat lager. De allochtone Belgen, de loontrekkenden uit de Buurlanden en de mensen uit de restcategorie halen nog amper de helft van deze percentages bij mannen en bij vrouwen, maar de ondervertegenwoordiging is het sterkst bij de Turken waar nog geen 2% bij de mannen en 10% bij de vrouwen in de quataire sector werk heeft gevonden. De situatie bij de Zuid-Europeanen en de Italianen is niet veel beter evenmin als de situatie bij de Marokkaanse mannen. De Marokkaanse vrouwen daarentegen blijken vrij goed vertegenwoordigd met 24% (voornamelijk in de gezondheidszorg).

In Brussel treffen we exact dezelfde tendensen aan. Al liggen de percentages daar bij de meeste nationaliteitsgroepen hoger en is de ondervertegenwoordiging dus iets minder uitgesproken,

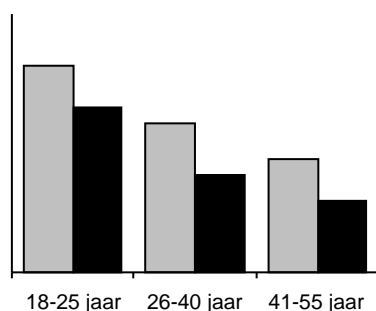
uitgezonderd bij de Turken die opnieuw zeer slecht scoren.

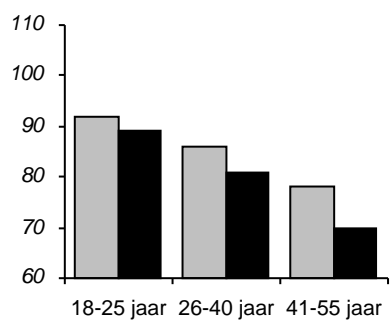
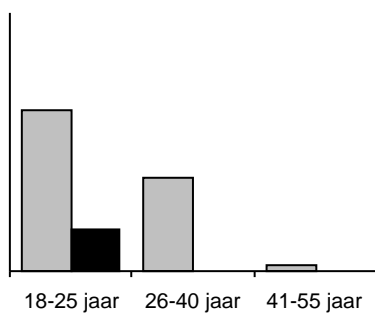
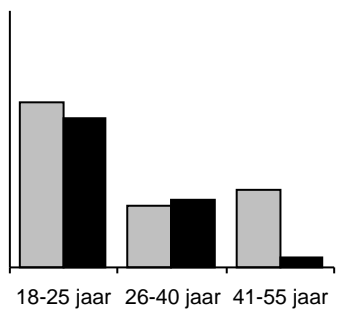
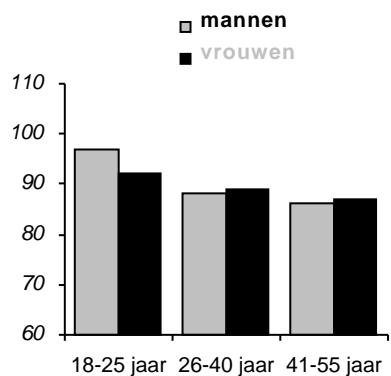
Grafiek 2: Overzicht van het aandeel van de quartaire sector in de totale tewerkstelling naar nationaliteitsgroep en geslacht in Brussel

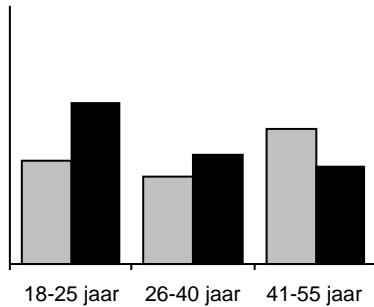
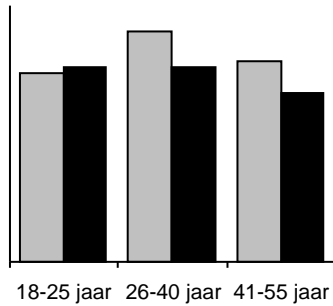
Ook hier doen de Marokkaanse vrouwen het beter dan de mannen en zien we dezelfde strata zich aftekenen. Andere (niet-quartaire) sectoren waar we voor bijna alle nationaliteitsgroepen zware *ondervertegenwoordigingen* optekenen, zijn de informaticasector, de financiële dienstensector, de sector van de post en de telecommunicatie, en de sector van elektriciteit, gas, stoom en water. Niet toevallig zijn deze laatste twee sectoren voormalige overheidssectoren. Zoals we eerder vaststelden, is de vertegenwoordiging van allochtonen in de resterende overheidssectoren zeer beperkt.

Een logische reden hiervoor kan gevonden worden in de *nationaliteitsvoorwaarde* die voor vele van deze functies geldt. Al moeten we hierbij wel enkele opmerkingen maken. Ten eerste is deze voorwaarde niet van toepassing voor alle functies in deze sectoren. Deze is immers enkel van toepassing op statutaire functies en niet op contractuele. Ten tweede is elke afscherming van deze functies voor onderdanen van de Europese Unie in strijd met de Europese wetgeving. Ten derde blijkt duidelijk dat er meer aan de hand is dan deze nationaliteitsvoorwaarde alleen als we kijken naar de situatie van de allochtone Belgen die voldoen aan deze nationaliteitsvoorwaarde. Tenslotte zou heel dit gegeven van de nationaliteitsvoorwaarde eens grondig moeten herbekeken worden.

Allochtonen hebben gemiddeld lagere lonen

Als we een analyse maken van de beschikbare loongegevens vinden we duidelijke verschillen tussen autochtonen en allochtonen. Onderstaande grafiek geeft een overzicht van de relatieve gemiddelde daglonen naar nationaliteit, leeftijd en

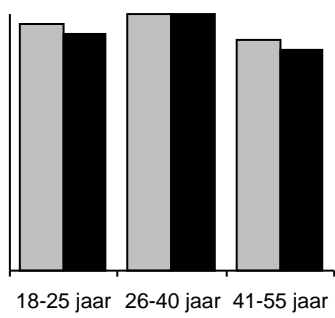
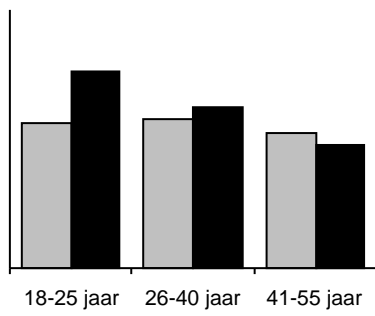
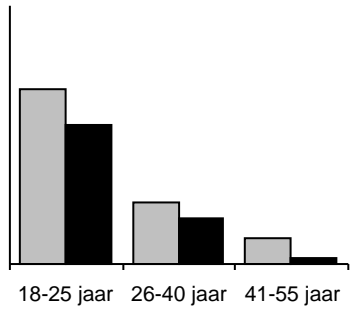
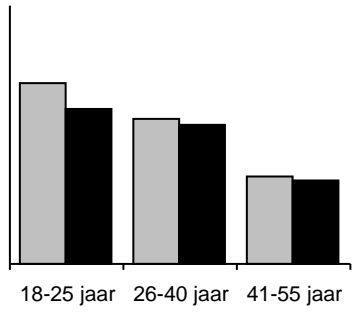
Grafiek 3: Overzicht van de gemiddelde daglonen naar nationaliteitsgroep, geslacht en leeftijd uitgedrukt in % van het gemiddelde dagloon van de corresponderende categorie van autochtonen in "Vlaanderen".

geslacht. De gemiddelde daglonen per categorie van allochtonen werden uitgedrukt in functie van dezelfde categorie autochtonen. Als we grafiek 3 bekijken stellen we vast dat er een duidelijk *loondeficit* is tussen autochtonen en allochtonen in Vlaanderen. In alle nationaliteitsgroepen stellen we wel vast dat het deficit bij de jongeren kleiner is dan bij de ouderen.

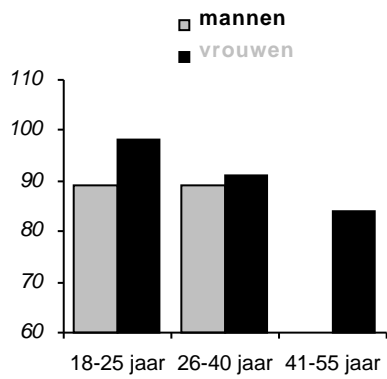
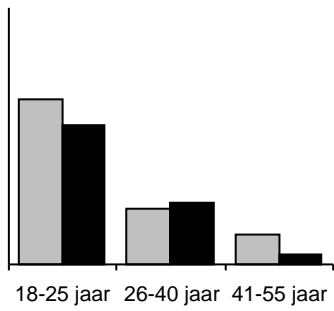
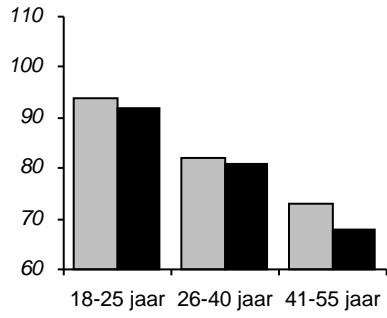
Verder is het loondeficit vergelijkbaar tussen mannen en vrouwen in de meeste nationaliteitsgroepen, behalve bij de Turken en de oudere Marokkanen waar het verschil tussen autochtonen en allochtonen bij de vrouwen veel groter is dan bij de mannen. Dit is te wijten aan de zeer lage lonen van de Turkse vrouwen en de oudere Marokkaanse.

Ook nu weer tekenen dezelfde strata zich af: de mensen uit de Buurlanden verdienen gemiddeld ongeveer evenveel als de autochtonen. De allochtone Belgen, de Italianen, de Zuid-Europeanen en de mensen uit de Restcategorie iets minder en de Marokkanen en de Turken (vooral deze laatste bij de vrouwen) beduidend minder.

Zoals grafiek 4 laat zien treffen we een gelijkaardige situatie aan in Brussel, al doen de Turkse vrouwen het hier wel beter dan in Vlaanderen.

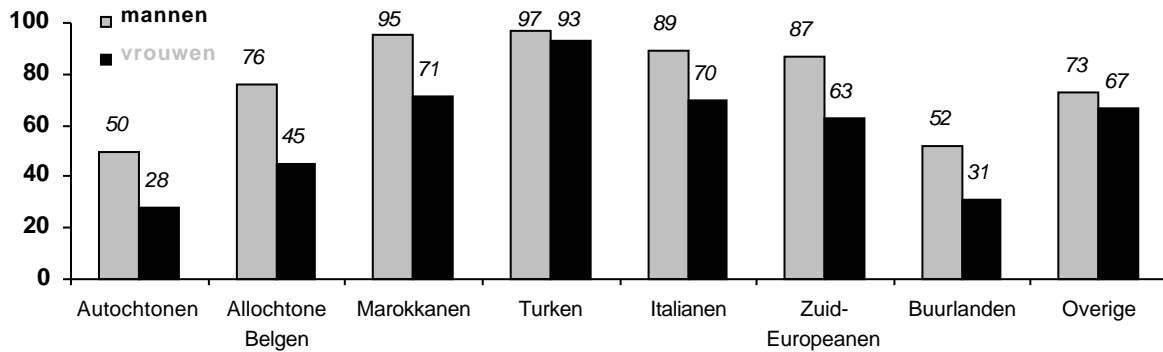

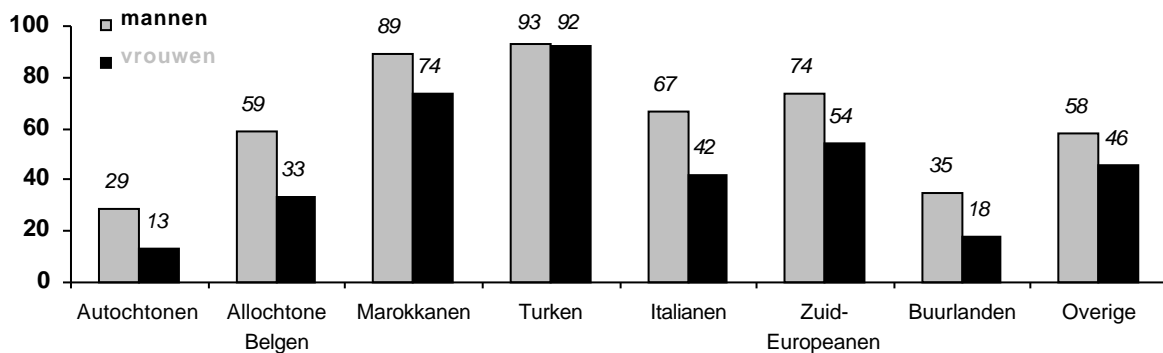
Grafiek 4: Overzicht van de gemiddelde daglonen naar nationaliteitsgroep, geslacht en leeftijd uitgedrukt in % van het gemiddelde dagloon van de corresponderende categorie van autochtonen in Brussel.

Concentratie van allochtonen in arbeidersstatuut

Een vierde vaststelling betreft het percentage loontrekkenden dat onder arbeidersstatuut wordt tewerkgesteld per nationaliteitsgroep. Bij de allochtonen, zowel bij de mannen als bij de vrouwen, zowel in Vlaanderen als in Brussel, blijkt dit beduidend hoger te liggen dan bij de autochtonen, zoals grafiek 5 en 6 illustreren.

Grafiek 5: Overzicht van het percentage arbeiders onder de loontrekkenden naar nationaliteit en geslacht in "Vlaanderen"

Grafiek 6: Overzicht van het percentage arbeiders onder de loontrekkenden naar nationaliteit en geslacht in Brussel

Wetstellen vast dat in Vlaanderen ongeveer de helft van de autochtone mannelijke loontrekkenden en 28% van de vrouwen als arbeider wordt

tewerkgesteld.

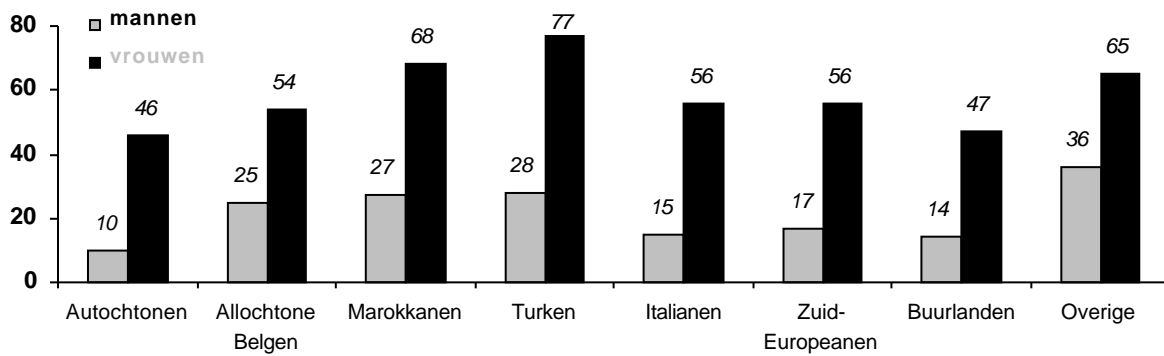
In alle nationaliteitsgroepen liggen deze cijfers beduidend hoger, enkel bij de personen uit de Buurlanden zijn de waarden vergelijkbaar. Ook hier bekleden de allochtone Belgen en de mensen uit de Restcategorie een middenpositie en vinden we veruit de meeste arbeiders bij de Marokkanen (95% van de mannen en 71% van de vrouwen) en de Turken (maar liefst 97% van de mannen en 93 % van de vrouwen).

De situatie is slechts in beperkte mate verschillend in Brussel. Omdat de Brusselse arbeidsmarkt hoofdzakelijk een markt van diensten is vinden we hier heel wat minder arbeiders bij de autochtonen in vergelijking met "Vlaanderen". De verschillen tussen autochtonen en allochtonen blijven echter even groot, waarbij opnieuw het groot aantal arbeiders bij Marokkanen en Turken in het oog springt.

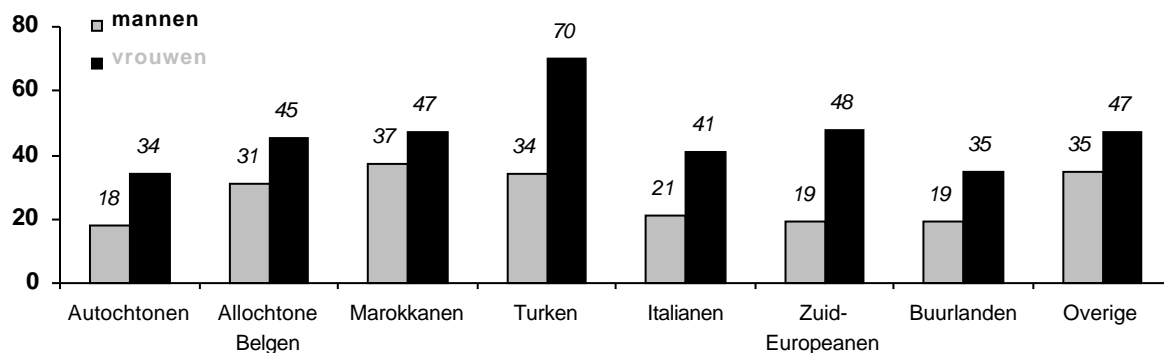
Beduidend meer deeltijds werk bij allochtonen

Een laatste vaststelling betreft het *arbeidsregime* van de betrokkenen. We stellen vast dat de allochtonen veel minder vaak één voltijdse baan hebben in vergelijking met autochtonen. Ze combineren vaak meerdere deeltijdse jobs tot een voltijdse of vinden slechts deeltijds werk (interim-arbeid).

Onderstaande grafieken geven een overzicht van het percentage loontrekkenden dat minstens één deeltijdse job heeft per nationaliteitsgroep.

Grafiek 7: Overzicht van het % loontrekkenden dat minstens één deeltijdse job uitoefent naar nationaliteitsgroep en geslacht in "Vlaanderen"

Grafiek 8: Overzicht van het % loontrekkenden dat minstens één deeltijdse job uitoefent naar nationaliteitsgroep en geslacht in Brussel

We stellen vast dat zowel de allochtone mannen als de allochtone vrouwen heel wat meer deeltijds werken dan de autochtonen. Deeltijdse arbeid komt het vaakst voor bij de Turken en Marokkanen in Vlaanderen en de Turken in Brussel.

Theoretisch zou het kunnen dat de deeltijdse arbeid bij allochtonen een bewuste keuze is. De ervaringen uit de praktijk en het hoge percentage allochtone loontrekkenden die meerdere deeltijdse jobs combineren laten echter vermoeden dat dit geen volledige verklaring geeft voor het fenomeen.

3.2 Nuances bij het algemeen stratificatiemodel

Zoals ook al uit de exemplarische gegevens blijkt die we in deze bijdrage hebben gepresenteerd, moeten we bij dit algemeen stratificatiemodel enkele nuances maken.

Ten eerste dienen we te wijzen op de *"onzuivere"* samenstelling van de categorie allochtone Belgen. In deze categorie vinden we namelijk alle genaturaliseerde loontrekkenden terug, ongeacht hun vorige nationaliteit. In deze categorie vinden we dus zowel mensen van bijvoorbeeld Turkse of Marokkaanse origine als van pakweg Nederland, Amerika of Duitsland. Dit zou eventueel een verklaring kunnen zijn voor de middenpositie van deze groep: als we een aantal mensen die eigenlijk behoren tot het eerste stratum samen zetten met mensen die behoren tot het derde stratum krijgen we een groep die een middenpositie inneemt. (vertekening van het gemiddelde)

Indien we de oorspronkelijke nationaliteit van deze mensen zouden hebben zouden we deze hypothese kunnen nagaan. Dit bleek echter niet mogelijk. Toch kunnen we aannemen, en de recentste naturalisatiecijfers bewijzen dit, dat EU-burgers minder en minder reden hebben om zich te laten naturaliseren door de uitbreiding van de Europese wetgeving en dus ook minder gebruik maken van deze

procedures. Dit zou betekenen dat zij in deze categorie van 'allochtone Belgen' dan ook in mindere mate vertegenwoordigd zijn. Dit zal verder onderzoek moeten uitwijzen.

Ten tweede stellen we vast dat de etnostratificatie bij de *jongeren* in mindere mate aanwezig is dan bij de ouderen. De vraag is natuurlijk of dit een fenomeen is dat zich in de toekomst zal doorzetten. Als dit het geval is, zullen we bij herhaling van de analyse in de toekomst moeten vaststellen dat de verschillen tussen oudere allochtonen en oudere autochtonen kleiner zijn geworden (reëel cohorte-effect).

Het kan echter ook zijn dat we te maken hebben met het fenomeen dat op het tijdstip van instroom op de arbeidsmarkt de kansen voor jonge allochtonen en jonge autochtonen min of meer gelijk (even laag) zijn, maar dat de kansen op doorstroming en promotie bij de autochtonen groter zijn (leeftijdseffect). Dan zullen we bij dezelfde analyse in de toekomst vaststellen dat de kloof tussen oudere loontrekkende allochtonen en autochtonen veel minder gedicht zal zijn. Dit zal verder onderzoek moeten uitwijzen.

Een derde nuance betreft het verschil tussen de Vlaamse onderzochte regio's en Brussel voor wat betreft de *sterkte* van de etnostratificatie. Het verschil tussen loontrekkende autochtonen en allochtonen blijkt in Brussel iets minder groot dan in de Vlaamse regio's.

Redenen hiervoor kunnen zijn : de grotere aanwezigheid van allochtonen in Brussel, de veel kleinere industriële en primaire sector in Brussel waar veel allochtonen in Vlaanderen terecht komen, minder taalproblemen bij bepaalde groepen door de kennis van het Frans,... Ook dit zal verder onderzoek moeten uitwijzen.

3.3 Onderzoek nodig naar de oorzaak van de etnostratificatie

Een andere vraag die we ons bij dit model automatisch stellen betreft de *wijze* waarop de etnische component de stratificatie op de loontrekkende arbeidsmarkt stuurt.

Is deze stratificatie te wijten aan een verschillende opleidingsgeschiedenis en werkt deze aldus *indirect* langs onderwijs om of hebben we te maken met een soort van *directe* etnostratificatie die volledig gebaseerd is op de verschillende etnische achtergrond als autochtonen en allochtonen zich op de arbeidsmarkt aanbieden? In het eerste geval beschouwen we het deficit van allochtonen op belangrijke kenmerken zoals opleiding, ervaring, taalvaardigheid als de belangrijkste oorzaak, in het tweede geval wordt discriminatie (bewust-onbewust, direct-indirect) als belangrijkste oorzaak gezien. Verder diepgaand onderzoek naar de oorzaken van deze etnostratificatie zal moeten uitwijzen in welke mate beide mechanismen spelen.

Een laatste bemerking betreft de gelijkenis die we opmerken tussen de verschillende strata in ons model en de *historische migratiegolven*. Waarschijnlijk zal dit niet toevallig zo zijn. Een mogelijke hypothese is dat elke nieuw immigrerende bevolkingsgroep een bepaalde tijd nodig heeft om zich aan te passen aan het nieuwe systeem waarin zij terechtkomt en dat anderzijds de autochtonen ook tijd nodig hebben om zich aan de nieuwe realiteit aan te passen.

Tot hiertoe is er echter geen onderzoeksmateriaal voorradig dat deze hypothese ondersteunt of weerlegt. Vanuit die optiek zou het zeer

interessant zijn om in de toekomst de integratie van nieuw immigrerende bevolkingsgroepen zoals Oost-Europeanen te bekijken. Ook op de arbeidsmarkt.

4. Besluit

Dit onderzoek had als doel *kwantitatief* na te gaan waar allochtonen zich op de loontrekkende arbeidsmarkt situeren in Vlaanderen en Brussel. Vanuit die optiek is het onderzoek ook een interessant vergelijkingspunt in de tijd. Zeker nu sinds 1998 in Vlaanderen een akkoord is gesloten binnen het Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité (VESOC) dat moet leiden tot een evenredige en volwaardige participatie van allochtonen op de arbeidsmarkt op alle niveaus.

De werkloosheidscijfers van de VDAB studiedienst tonen aan dat er nog steeds een probleem van instroom is voor allochtonen en dit onderzoek heeft aangetoond dat zij die erin slagen om in te stromen grotendeels in een welbepaald (lager) segment van de jobmarkt terechtkomen.

We moeten dan ook concluderen dat de aanwezige allochtonen op de loontrekkende arbeidsmarkt nog steeds beschouwd worden als de *vreemde eend in de bijt*. Hun aanwezigheid wordt door het (overwegend autochtone) systeem als het ware enkel getolereerd op bepaalde plaatsen en onder welbepaalde voorwaarden.

Het ten volle realiseren van het VESOC-akkoord, door het implementeren van de jaarlijks eruit afgeleide actieplannen, zal dus niet makkelijk zijn op korte termijn. Dit onderzoek schept wel de mogelijkheid om binnen enkele jaren na te gaan wat de geleverde inspanningen hebben opgeleverd.

Zeker is dan wel dat de in dit onderzoek gevolgde manier van afbakening van de doelgroep (i.e. via historiek van nationaliteit) niet langer accuraat zal zijn door de massale intrede van derde generatie allochtonen die hier als Belg geboren zijn en dus nooit een andere nationaliteit gehad hebben.

Dit probleem van statistische afbakening van de doelgroep zal in de toekomst ook moeten opgelost worden door de politieke overheden, wil men blijven beschikken over accurate cijfers in verband met de ganse allochtonenproblematiek. Dit zal onvermijdelijk moeten gebeuren in samenspraak met de allochtonen zelf en met vertegenwoordigers uit de wetenschap.